

BÖLÜM I

GİRİŞ

Denizli ili, Burdur, Afyon, Manisa, Uşak ve Muğla illeri ile çevrelenmiştir. Denizli ili İç Anadolu, Ege ve Akdeniz bölgeleri arasında geçit yeri olup kara yolları ve demir yolları için kavşak durumundadır. Bitki örtüsü ve iklimi, Akdeniz iklimi ve bitki örtüsü ile İç Anadolu iklimi ve bitki örtüsü karışımıdır. En önemli özelliklerinden birisi de jeotermal su kaynaklarının bulunmasıdır. Denizli'nin yüz ölçümü 11868 km² dir.

Ege Bölgesi'nin İzmir'den sonra ikinci büyük kenti olan Denizli; tekstil, ticaret ve sanayi sektörlerindeki gelişmeleri yanında özellikle turizm sektöründeki gelişmeler ile dikkati çekmektedir. Denizli sahip olduğu doğal ve tarihi güzellikleri ile önemli bir turizm merkezidir. Turizm faaliyetlerinin diğer sektörler üzerindeki etkisi dikkate alındığında, bu potansiyelin Denizli ekonomisini belirleyen en önemli faktör olduğu görülebilir.

Denizli'de turizm faaliyetleri denildiğinde ilk akla gelen yer Pamukkale travertenleridir. Beyaz travertenler pamuğa benzediğinden bölge Pamukkale olarak adlandırılmıştır. Travertenlerin yüksekliği 50m., genişliği 250-600 m. ve uzunluğu ise yaklaşık 3 km.dir. Travertenlerin oluşumu kimyasal reaksiyonlardan geçerek yeryüzüne çıkan termal su nedeniyledir. Hava ile temas eden termal suyun içindeki kalsiyum karbonat traverten yapısına dönüşmektedir. Beyaz travertenler görüntüsü ile dünyada eş olmayan bir doğal güzellik sergilemektedir. Turizm Bakanlığının tanıtım broşürlerinde yer alan Pamukkale görüntüsüyle her geçen gün daha fazla turist çekmektedir. Karahayıt'ta çıkan kaplıca suyu içindeki demir iyonundan dolayı hava ile temas edince kırmızı renkli traverten oluşturmaktadır. Birbirine çok yakın olan Pamukkale ve Karahayıt'ta çıkan termal sudan dolayı bu iki farklı oluşum ve su özelliği dikkat çekicidir. Denizli termal turizm potansiyeli açısından ülkemizin önemli merkezlerinin başında gelmektedir. Bölge kaplıca bakımından çok zengindir.

Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi, Denizli ili sınırları içinde yer almaktadır. 22.10.1990 tarih ve 90/1117 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile Özel Çevre Koruma Bölgesi tespit ve ilan edilmiş olup, Akköy ilçesi, Pamukkale ve Karahayıt beldeleri ile Develi ve Yeniköy köylerinden oluşmaktadır. Toplam alanı 66.56 km² dir. Pamukkale ÖÇK Bölgesi 12.5.1991 tarih ve 91/1803 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile doğrudan merkeze bağlı iken, 26.03.2007 tarihinden itibaren

Denizli Özel Çevre Koruma Müdürlüğü faaliyete geçmiştir (ÖÇKK, 2007). Pamukkale ve Karahayıt'ta çıkan jeotermal suyun sağlık amaçlı kullanıldığı kaplıcalar vardır. Denizli jeotermal alanındaki suların kimyasal yapıları laboratuvarlarda incelenmiş ve "tedavi özelliği olan sular" grubundan olduğu belirtilmiştir. Bölgedeki kaynakların çoğu 1970 yılından beri işletilmekte olup, ilk zamanlar birkaç oda ve havuzdan oluşan kaplıcalar bugün modern bir yapıya dönüşme çabası içinde yer almaktadır. Gelişmeye daha açık olan Karahayıt'ta yatak kapasitesi, çevre ve turizm özellikleri daha fazla gelişmiştir.

Pamukkale termal suyunun doğal özelliği, yöreye iç ve dış turizm açısından çok büyük önem kazandırmaktadır. Pamukkale zaman içinde tahrip edilse de son yıllarda alınan tedbirler ile saha kısmen kurtarılmıştır.

Denizli'de ayrıca yaya turizmi, avcılık turizmi de önemlidir. Bütün bunlar düzenli bir şekilde planlandığında turizm Denizli'nin en önemli gelir kaynağı olacaktır. Denizli'nin turizm potansiyeli yüksek olmasına rağmen elde edilen sonuç hedeflenen düzeyde değildir. Denizli'nin bu konudaki en büyük sıkıntısı gelen turistlerin ilde uzun süreli kalmayıdır. Bu da turizmin Denizli'ye ekonomik katkısını azaltmaktadır.

Denizli'de tarihi, kültürel ve doğal güzelliklerin tanıtılması, turizmin gelişebilmesi termal turizmin gelişmesine bağlıdır. Termal turizmin bölge ekonomisine katkısının artırılması için eldeki mevcut kaplıca tesislerinin en kısa zamanda modernleştirilmesi gerekmektedir. Yapılacak yeni çalışmalarla bölgede büyük çaplı sağlık amaçlı işletmeler kurulmalıdır. Sağlık, dinlenme ve eğlence gibi etkinliklerin düzenli bir şekilde yapıldığı, eğitilmiş kişilerin çalıştığı modern tesisler ile Denizli'de turizm faaliyetleri tüm yıla yayılabilecektir.

Denizli'de jeotermal enerjinin mevcut kullanım alanları yetersiz olmasına karşılık yine de Denizli'ye hareketlilik kazandırdığı ortadadır. Denizli bu konuda şanslı bir konuma sahip olup bu en iyi şekilde ve en kısa sürede değerlendirilmelidir.

Günümüz dünyasında sürdürülebilir kalkınma için temiz ve sürekli bir enerji kaynağına ihtiyaç vardır. Burada karşımıza jeotermal enerji çıkmaktadır. Jeotermal enerji; çevre kirliliği yaratmayan, ucuz ve tükenmeyen bir enerji olarak bölgelerin kalkınmasında önemli bir güçtür. Denizli bu konuda şanslı bir il olup Türkiye'nin en zengin jeotermal sahalarına sahiptir. Denizli hızlı büyüyen bir şehirdir. Bütün hızlı büyüyen şehirlerde olduğu gibi Denizli de bir takım

sorunlarla karşı karşıyadır. Bu sorunların başında hızlı nüfus artışı, çarpık kentleşme (gecekondulaşma) ve çevre kirliliği gelmektedir. Denizli gelişen sanayi ile önemli bir çekim merkezi konumundadır. İş imkânlarının gelişmesi bölgeye olan göçleri artırmakta, buna bağlı olarak da il nüfusunun hızla arttığı gözlenmektedir. Bu hızlı nüfus beraberinde düzensiz, alt yapısı tamamlanmamış yerleşmelerin oluşmasına sebep olmaktadır. Ayrıca Denizli’de çevre kirliliği her geçen gün insan sağlığına zarar verecek seviyelere yükselmektedir. Denizli’nin sürdürülebilir bir kalkınma ve sağlıklı yaşam koşullarına sahip olabilmesi için jeotermal enerjiden maksimum düzeyde yararlanması gerekmektedir.

Jeotermal enerji ile merkezi ısıtma sisteminin uygulandığı bölgelerde insanlar, ekonomik olarak ısınabilecekleri gibi, rahat, konfor, huzur, yeşil, temiz hava gibi insan hayatındaki en önemli faktörleri de beraberinde bulabileceklerdir. Ayrıca, jeotermal enerjinin kullanılacağı yeni yerleşim bölgeleri kurulacaktır. Böylece altyapı sorunu olmayan, temiz yeni yerleşim bölgeleri kurularak şehrin gelişimi kontrol altına alınabilecektir.

Denizli’de jeotermal enerji sadece sıcak su ve ısıtma amaçlı değil kentin soğutulması amacıyla da kullanılabilir. Dünyada jeotermal enerjiden; Endüstriyel soğutma, evlerin mahallelerin soğutulması, soğuk hava deposu işletmeciliği, mantar yetiştiriciliği için soğuk ve serin ortamların hazırlanması işlemlerinde yararlanılmaktadır. Jeotermal enerjinin Denizli’de diğer kullanım alanları dışında soğutma sistemlerinde de kullanılmasıyla halk daha rahat ve konforlu bir hayata kavuşacaktır.

Tüm bu sorunların çözümü ve jeotermal enerjinin etkin kullanımı ancak Denizli jeotermal sahasında potansiyelin yüksek olduğu bölgelerde yeni sanayi bölgelerinin kurulması ile sağlanabilecektir. Böylece yeni sanayi bölgeleri belirli bir yerde şehir merkezinden uzakta kurulacaktır. Bölgede yeni jeotermal enerji tarımsal faaliyetlere bağlı olarak, sebze ve meyve kurutma gibi yeni sanayi kollarında kullanılabilir. Dünyada jeotermal enerjinin sebze-meyve ve tahıl kurutma alanlarında kullanıldığı çok sayıda örnek vardır. Bu tür tesislerde fasulye, soğan, sarımsak, biber, patates, badem, bamya gibi sebzeler yanında elma, üzüm ve incir gibi meyveler kurutulabilir. Ayrıca pişmiş yiyecek hazırlanabilir, hazır çorbalar da üretilebilir. Denizli’de bu amaçlı kurulacak tesisler işsizlik sorununun çözümünde etkili olarak, bölgesel kalkınma sürecini hızlandıracaktır.

Makro düzeyde ilin problemlerinin çözülmesi kendisine bağlı mikro düzeydeki küçük yerleşim yerlerinin sorunlarına da çözümler getirecektir. Ancak bazı durumlarda ÖÇK bölgesinde olduğu gibi özellikli bölgeler için bölgenin yerel dokusunu tanıyarak orada yaşayan nüfusun ihtiyaçlarını dikkate alarak çözümlerin üretilmesi sürdürülebilirlik açısından çok önemlidir. Pamukkale ÖÇK bölgesi özellikle turizmin ağırlıklı olduğu hatta Denizli'nin turizm bağlamında hiç adının geçmediği yerde uluslar arası tanınan bir bölgedir. Bu nedenle bölgenin sosyo-ekonomik özelliklerinin anlaşılacak öncelikle mevcut durumun ne olduğu, bölgede yaşayan nüfusun beklentilerinin neler olduğu araştırılarak ortaya konmalıdır. Pamukkale ÖÇK Bölgesinde gerçekleştirilen sosyo-ekonomik değerlendirme araştırmasının amacı bölgede yaşamın her yönü ile sürdürülebilirliğinin sağlanması çalışmalarına ışık tutmasıdır. Bu konuda yapılan bazı çalışmalar olmakla birlikte her birinin odaklandığı problemler farklılaşmaktadır. Bölge tarihi kalıntılar, doğal güzellikler ve termal turizm ile öne çıkmaktadır. Bölge halkı yaşamını nasıl sürdürmektedir? Turizmden neler beklenmektedir? Merkezi ve yerel yönetimlerden beklentiler nelerdir? ÖÇK Bölgesi yönetimi bilinmekte midir? Araştırmada temel demografik özelliklerin belirlenmesiyle birlikte bu sorulardan hareketle bölgeye özel durumun ortaya konması bölgede yapılacak düzenlemeler ve çalışma planı için bir fikir verecektir.

I.1 Araştırmanın Amacı, Kapsamı ve Önemi

Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesinin yönetim planının hazırlanması aşamasında; bölgenin sosyal ve ekonomik özellikleri ile çevreye ilişkin tutum ve davranışlarının belirlenmesi, çevresel ve sosyo ekonomik koşullar gereği başta jeotermal kaynaklar olmak üzere, alanın sahip olduğu doğal ve kültürel potansiyelin koruma kullanma kararlarının oluşturulması ve mevcut jeotermal rezervuarının sürdürülebilirliğinin sağlanması için sosyo-ekonomik araştırması yapılarak alanın sosyo ekonomik yapısının belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bölgenin doğal, kültürel ve coğrafi çevresel özelliklerinin sürdürülebilmesi nedeniyle bu tür çalışmalar oldukça önemlidir.

I.2 Yöntem

Bu araştırma durum belirlemeye yönelik tarama modeli dikkate alınarak yapılmıştır. Durum belirleyici araştırmalarda her zaman bir öngörüü temsil eden araştırma hipotezi bulunmayabilir. Bu araştırmada da belli bir araştırma hipotezinin doğrulanması gerekmemiştir (Babbie, 2000). Çünkü araştırma var olan durumu ortaya çıkarmak yani bölgenin sosyo-ekonomik özelliklerini belirleme amacı taşımaktadır. Bu araştırmanın verileri anket ve mülakat (derinlemesine görüşme) teknikleriyle toplanmıştır. Konu ile ilgili daha önce yapılan çalışmaların incelenmesi arşiv tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Bölgede yer alan yerleşim yerlerinde bu çalışma yürütülmüştür.

Yerleşim yerleri: Akköy ilçesi

Karahayıt beldesi

Pamukkale beldesi

Yeniköy köyü

Develi köyü'nde yaşayanlara anket formu uygulanmıştır.

Anket formunda 5'li likert, tercihli sorular, açık uçlu yorum soruları bulunmaktadır. Bu çalışmada tek bir anket formu değil 5 ayrı anket formu kullanılmıştır. Bunun nedeni aynı ÖÇK bölgesine girmekle birlikte İşletme türlerinin, yerleşim yerlerinin birbirinden farklı oluşudur. Örneğin Develi ve Yeniköy'de turizme dayalı işkolları bulunmamaktadır. Oysa Karahayıt ve Pamukkale'de turizm işletmeciliği ilk sıradadır. Oldukça ayrıntılı olarak hazırlanan anket ve görüşme formlarından elde edilen veriler kodlanarak SPSS 15.0 programı ile bilgisayar ortamına aktarılmış ve çözümlenmeleri yapılmıştır.

I.3 Araştırmanın Saha Çalışmasında Uygulanan Anket Türü ve Sayısına İlişkin İstatistikî Bilgiler

Araştırmada beş değişik anket soru formu uygulanmıştır. Akköy ilçesinde A-B ve kısmen C, Karahayıt ve Pamukkale Beldesinde A-B-C kısmen D, ağırlıklı olarak B formu, Develi-Yeniköy A-C ve ağırlıklı olarak E Anket Soru Formu uygulanmıştır.

1. İlk sayfada hedef kitleye ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Tüm deneklere uygulanmıştır.
2. A-Anket Soru Formu: Tüm deneklere yöneltilmiş olup, ÖÇKB'ne ilişkin kişisel görüşleri içermektedir.
3. B-Anket Soru formu: İşletmecilere ilişkin; Hayvan Yetiştiricisi, Tarım İşletmecisi ve Turizm İşletmecisi olarak bölgede faaliyet gösteren işletme yetkililerine uygulanmıştır.
4. C-Anket Soru Formu: STK mensupları ile idari birim yetkililerine uygulanmıştır.
5. D-Anket Soru Formu: Yerli ve yabancı turistlere uygulanmıştır.
6. E- Anket Soru Formu: Develi-Yeniköy halkına uygulanmıştır.
7. E1- Anket Soru Formu: Develi-Yeniköy muhtar, ihtiyar heyeti, okul müdürü, imam ve STK mensuplarının katıldıkları toplantıda doldurulmuştur.

Tablo I.1 Pamukkale ÖÇKB'sine İlişkin İstatistikî Bilgiler

PAMUKKALE ÇEVRE KORUMA BÖLGESİ NÜFUS BİLGİLERİ (2000 YILI NÜFUS SAYIMI)				
DENİZLİ	DENİZLİ GENELİ NÜFUS BİLGİLERİ			
	ADI	TOPLAM	ERKEK	KADIN
RAKIM	DENİZLİ	850029	426179	423850
354	MERKEZ	275480	139270	136210
YÜZÖLÇÜMÜ	BUCAK VE KÖYLER	400719	202787	197932
186	ÖÇKB NÜFUS BİLGİLERİ			
NÜFUS YOĞUNLUĞU	AKKÖY (MERKEZ)	2716	1315	1401
35	KARAHAYIT (B)	2810	1512	1298
	PAMUKKALE (B)	2771	1483	1288
	DEVELİ KÖY	636	304	332
	YENİKÖY KÖY	2044	1034	1010

Tablo I.2. Örneklem ve Nüfus Değişim Oranları

ÖÇKB NÜFUS BİLGİLERİ VE DEĞİŞİM ORANLARI			
ÖÇKB'Sİ YERLEŞİM YERİ ADI	2000 YILI	*2007 YILI	DEĞİŞİM %
AKKÖY (MERKEZ)	2.716	2.363	-13,00
KARAHAYIT (B)	2.810	2.358	-16,09
PAMUKKALE (B)	2.771	2.592	-6,46
DEVELİ KÖY	636	765	20,28
YENİKÖY KÖY	2.044	1.246	-39,04
TOPLAM	10.977	9.324	-15,06

*Resmi olmayan 2007 nüfus sayımına göre.

Pamukkale ÖÇKB nüfus değişim oranları ile verilen istatistikî bilgiler “ - ” ile ifade edilen yüzde değerler o bölgede nüfusun azaldığını ifade etmektedir. Dolayısıyla Pamukkale ÖÇKB’de sadece Develi Köy’de dikkate değer %20,28 oranında nüfus artışı olduğu görülmektedir. Yeniköy Köy’de en yüksek düzeyde %39,04 ile nüfusta bir azalış var. Sonuç olarak Pamukkale ÖÇKB genelinde %15,06 oranında nüfus azalışı söz konusudur.

I.4 Pamukkale ÖÇK Bölgesi Saha Çalışmasında Planlanan ve Uygulanan Anket Sayısı

Tablo I.3. İstatistikî Bilgiler

PAMUKKALE ÖÇK BÖLGESİ ÖRNEK HACMİ İSTATİSTİKİ BİLGİLER			
YERLEŞİM YERİ ADI	GÖRÜŞME YÖNTEMİNE GÖRE UYGULANAN ANKET SAYISI		
	YÜZYÜZE GÖRÜŞME	DERİNLEMESİNE GÖRÜŞME	TOPLAM
AKKÖY (MERKEZ)	149	15	164
KARAHAYIT (B)	66	25	91
PAMUKKALE (B)	71	25	96
DEVELİ KÖY	40	15	55
YENİKÖY KÖY	36	20	56
TOPLAM	362	100	462

I.5 Araştırmanın Evreni ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Pamukkale ÖÇK bölgesine giren Akköy, Karahayıt beldesi, Pamukkale beldesi, Develi ve Yeniköy nüfusu oluşturmaktadır.

I.6 Araştırmanın Evreni ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Pamukkale ÖÇK bölgesine giren Akköy ilçesi, Karahayıt beldesi, Pamukkale beldesi, Develi köyü ve Yeniköy köyü nüfusu oluşturmaktadır. Bölge halkı, esnafı, işletmeciler, yerli ve yabancı turistlere anketler uygulanmış ve yerleşim yerlerinin merkezi ve ayrıca, yöre halkı, STK mensupları, işletmeciler ve yerel birim en üst düzey idarecileriyle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Örneklem sayısı basit tesadüfî örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Denekler rastgele seçilmiş olup, gönüllülük esas alınmıştır. Bu araştırmada 462 kişi ile çalışılmıştır. Denekler içerisinde işletmeciler 91, STK mensubu ve yerel idari birim yetkilileri 19, yerli ve yabancı turistler 24 kişi ile görüşme sağlanmıştır. Ayrıca 100 kişiyle derinlemesine görüşme yapılmıştır.

I.7 Saha Çalışması Esnasında Bilgisine Danışılan Kurum-Kuruluşlar Ve Yetkililer

Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesinde yapmış olduğumuz araştırma saha çalışmasında birim yetkilileri ile görüşülerek araştırmanın amacı ve önemi hakkında bilgi verilmiştir. Merkezi ve yerel idari birim yetkilileri makamlarında ziyaret edilerek araştırmanın amacı ve konusuna ilişkin görüşler paylaşılmıştır. Bölgenin sosyo ekonomik yapısı, turizm ve sağlık turizmine ilişkin görüşler ve yönetim planı konularında derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca derinlemesine görüşme ile elde edilen bilgilerden yararlanılmıştır.

Raporun İkinci Bölümü genel bilgiler çerçevesinde elde edilen; demografik bilgiler, sosyo ekonomik ve sosyo kültürel durum, mevcut duruma ilişkin değerlendirmeler, ÖÇKK hakkında görüşler ve beklentilere ilişkin sonuçlar verilmiştir. Üçüncü Bölümde işletmecilere ilişkin bilgiler verilmiştir. Dördüncü bölümde köylere ait bilgiler, Beşinci Bölümde STK ve idari birim yetkilileriyle yapılan görüşmelerde elde edilen bilgiler, Altıncı Bölümde turistlere yönelik bilgiler, Yedinci Bölümde derinlemesine görüşmelerle elde edilen bilgiler ve Bölüm Sekizde ise araştırmanın tüm sonuçlarına ilişkin özet bilgiler ve öneriler verilmiştir.

Raporda, her bir soruya ilişkin tablo ve grafikler önce bölgenin geneli için yorumsuz olarak verilmiş olup, arkasından yerleşim yerine ve işletme türlerine göre yorumlanmıştır.